

הארכת הדיומדין לרבי מאיר ניט ע"ב "בעא מיניה"- "שמע מיניה"

הגמרא מביאה שישה ספיקות ששאל אביי את רבה בדיני דיומדין. הראשון, האם מועיל במקרה שהמרחק בין הדיומדין גדול מדי, במקום להעמיד פשוטים להגדיל את רוחבם של הדיומדין עצמם ולהקטין את המרחק.

משנתנו

וּבִינְיָהֶן (בין הפסים המרחק) כְּמֵלֵא
שְׁתֵּי רִבְקוֹת (צמדים) שֶׁל שְׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ
בְּקָר דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר (10 אמות).
מוֹתֵר לְהַרְחִיק כֹּל שֶׁהוּא וּבְלֶבֶד
שְׂיִרְבָּה בְּפִסְיָן.

1.

בדיומדין שהמרחק ביניהם גדול מ10 אמות ניתן להגדיל את הדיומדין ולשמור על המרחק המותר

2.

בדיומדין שהמרחק ביניהם גדול מ10 אמות יש לשים ביניהם פשוטים להיכר

אביי לרבה: לשיטת רבי מאיר (שבין הדיומדין מותר עד 10 אמות) האם מועיל במקום לשים פשוטין להאריך את הדיומדין עצמן ולשמור שהמרחק ביניהם יהיה 10 אמות^[1], או כיוון שהדיומדין תוחמים מרחק גדול מ12 אמה (10+אמה של דימד מכל צד) שהתירו חכמים, יש לעשות היכר ולהעמיד פשוטים בכל מקרה?^[2]

רבה: הרי המשנה אמרה "ובלֶבֶד שְׂיִרְבָּה בְּפִסְיָן" – משמע שניתן להאריך את הפסים עצמן וכך גם את הדיומדין עצמן.

כוונת המשנה שירבה את הפסים, שיעמיד הרבה פסים בין הדיומדין, ולא שירבה את הדיומדין עצמם.

אם כך היה צריך לשנות במשנה "עד שְׂיִרְבָּה פִּסְיָן" – להרבות את מספר הפסין, אך המשנה אמרה "ובלֶבֶד שְׂיִרְבָּה בְּפִסְיָן" – משמע את הפס עצמו להרבות?

אכן, תתקן את לשון המשנה ותאמר "עד שְׂיִרְבָּה פִּסְיָן".

רבה: הרי המשנה אמרה "ובלֶבֶד שְׂיִרְבָּה בְּפִסְיָן" – משמע שמרבה ועושה פשוטים בין הדיומדין (ולא מועיל להאריך את הדיומדין).

אין כך כוונת המשנה, אלא שירבה ויאריך את הדיומדין עצמם.

כך גם משתמע מלשון המשנה "ובלֶבֶד שְׂיִרְבָּה בְּפִסְיָן". שמע מיניה.

הארכת הדיומדין לרבי יהודה [יט ע"ב "בעא מיניה"- "אמה ושליש"]

הספק השני שאביי שואל: לשיטת רבי יהודה, שלא הזכיר בדבריו פשוטים, האם לשיטתו במידה והמרחק בין הדיומדין גדול מ13 אמות יש להאריך את הדיומדין או להעמיד פשוטים.

משנתנו

עוֹשִׂין פְּסִין לְבִירָאוֹת (לוחות עץ לבירות) אַרְבָּעָה דְיִוְמָדִין נְרָאִין כְּשִׁמוּנָה (הלוחות אנכים זה לזה – ונראים פי שניים) דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מְאִיר אָמַר: שְׁמוּנָה נְרָאִין כְּשִׁנַּיִם עֶשֶׂר, אַרְבָּעָה דְיִוְמָדִים (ויש להוסיף גם) וְאַרְבָּעָה פְּשׁוּטִין.

ברייתא

כְּמָה הֵן מְקוּרְבִין (הדיומדין ניתן לקרב)? כְּדִי (שתעמוד בין הדיומדין לבאר) רְאֵשָׁה וְרוּבָה שֶׁל פְּרָה. וְכַמָּה מְרוּחָקִין? אֶפִּילוֹ כּוֹר וְאֶפִּילוֹ כּוֹרַיִם (ובלבד שירבה בפסים בהיקף השטח).

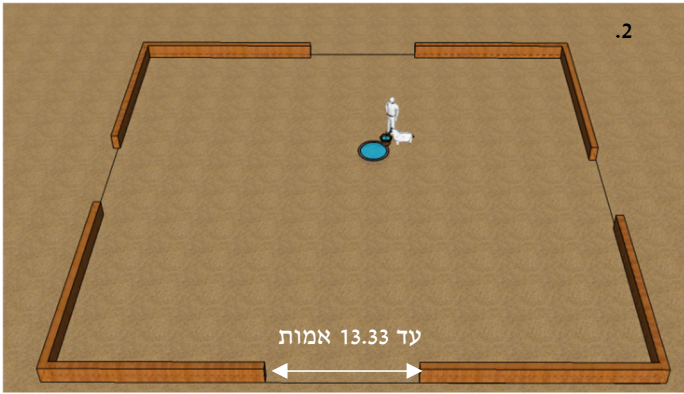
רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: בֵּית סְאֲתִים (שטח הראוי לזרוע שתי סאה) מוֹתֵר, יוֹתֵר מִבֵּית סְאֲתִים אֶסוּר (שטח גדול מבית סאתיים שאינו מיושב, אפילו מגודר, נחשב ככרמלית ולא ניתן להפכו לרשות היחיד). אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה: אִי אַתָּה מוֹדֵה בְּדִיר (שטח לבהמות בשדה שיזבלו אותו בגלליהן) וְסִהָר (שטח לבהמות בעיר) וּמוֹקְצָה (שטח מאוחר הבית) וְחֻצָּר (שטח לפני הבית) אֶפִּילוֹ בֵּת חֲמִשָּׁת כּוֹרַיִם וְאֶפִּילוֹ בֵּת עֶשְׂרֵה כּוֹרַיִם שְׁמוּתֵר (לטלטל בגלל הגדר שמקיפה)?

אָמַר לָהֶן: (ההוכחה אינה מתאימה לדיון) זֶה מְחִיצָה (מותר) לטלטל אפילו בשטח של עשרה כורים כיוון שיש גדר ונחשב השטח מוקף מחיצות)^[1] וְאֵלּוֹ פְּסִין (בין כל פס ודיומד יש 13.33 אמות פרוצות, כך שמרבית השדה אינו מוקף, ולכן מותר עד בית סאתיים).

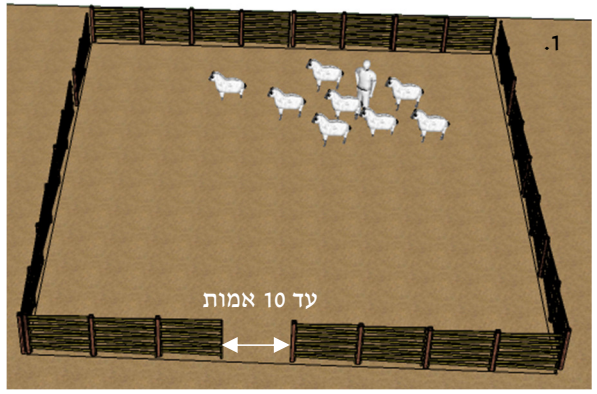
אביי לרבה: לשיטת רבי יהודה שלא הזכיר במשנתנו דין פשוטין (בניגוד לרבי מאיר), האם צריך למעט את המרחק בין הדיומדין בפשוטים או רק בהארכת הדיומדין עצמם? (ולא מועיל כלל פשוטים, כי האוויר בין הפשוטים מבטל אותם)

רבה: בברייתא רבי יהודה ענה לחכמים בחילוק בין שטח מגודר שנחשב מחיצה, לבין פסי ביראות שנחשבים פסים, ואם לשיטתו היה צריך להגדיל את הדיומדין לאורך כל השטח המגודר – בפועל זה נחשב כמחיצה מלאה (כדין מרובה העומד על הפרוק)^[2], והיה צריך לומר רבי יהודה לחכמים: "זו מחיצה וזו היא מחיצה". ומכיוון שהוא לא אמר כן משמע שהוא סובר שיש להקטין את המרחק באמצעות פסים!

עדיין ניתן להעמיד שרבי יהודה התכוון בברייתא להאריך את הדיומדין עצמם (ולא לעשות פסים), ובאומרו "זו מחיצה ואלו פסין" הוא התכוון כשיש במחיצה פירצה עד עשר אמות – חל עליה תורת "מחיצה" ולא מתבטלת המחיצה. בדיומדין ארוכים שנפרצו, אפילו בשלוש עשרה אמות ושליש – חל עליהם תורת "פסים" ועדיין הם נחשבים כדיומדין.

בדיומדין אם נאריך את כולם, עד פירצה של שלוש עשרה ושליש אמות, למעשה, כל השטח מגודר במחיצה

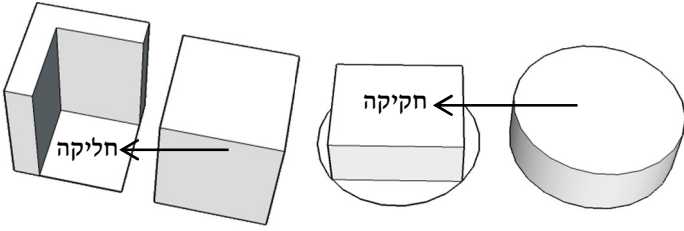

בדיר, לדוגמא, כולו מוקף מחיצה, ואפילו נפרץ עד 10 אמות נחשב השטח כמגודר במחיצה

תל המתלקט לדיומד ויט ע"ב "בעא מיניה"- "נמי אמרינן"

הספק השלישי שאביי שואל: האם תל המתלקט (ערימת עפר בעלת שיפוע שמגיע לגובה עשרה טפחים פחות מארבע אמות)

יכול להיחשב כדיומד? לשם הפיכת תל לדיומד יש "לגלף" את החפץ, מבחינה הלכתית, כדי לבדוק האם יש בו די חומר כדי להיחשבו כדיומד. בסוגיה זו ישנם שני סוגי "גילוף": א. חקיקה – הפיכת העיגול למרובע. ב. חליקה – הסרת העובי הפנימי.

אביי לרבא: תל המתלקט (4 אמות בגובה 10 טפחים¹) שנחשב כרשות היחיד (שבת ק ע"א) האם ניתן להחשיבו גם כדיומד (שהרי לא נעשה במיוחד עבור דיומד, אלא נעשה מעצמו)²?

רבה: נחלקו רשב"א ורבי ישמעאל בברייתא האם "רואים" פעמיים. לרשב"א "רואים" פעם אחת, לכן ניתן לבצע חליקה ולראות את הריבוע כדיומד. לרבי ישמעאל "רואים" פעמיים, לכן ניתן לבצע חקיקה וחליקה, ולראות את העיגול כדיומד. אך לשיטת רשב"א לא ניתן "לראות" פעמיים.

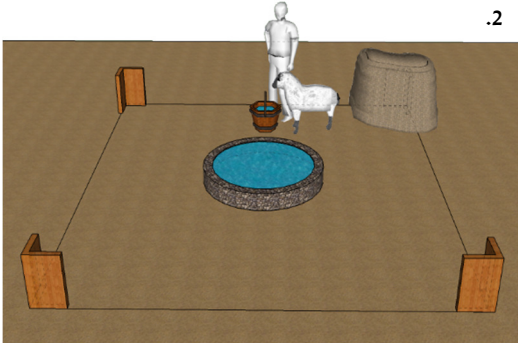
שאלת אביי תלויה במחלוקת תנאים בברייתא, כיוון שבתל המתלקט צריך לבצע חקיקה וחליקה.

רבי שמעון בן אלקזר אומר: היתה שם אבן מרובעת, רואין כל שאילו תחלק (גילוף חלק מהעובי הפנימי, ולאחר מכן נשאר) ויש בה אמה לקאן ואמה לקאן נידון משום דיומד, ואם לאו אינו נידון משום דיומד.

רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: היתה שם אבן עגולה, רואין כל שאילו תחלק (גילוף בליטות העיגול) ותחלק ויש בה אמה לקאן ואמה לקאן נידון משום דיומד, ואם לאו אינו נידון משום דיומד.

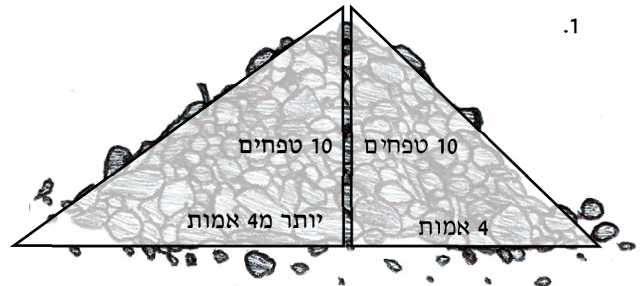
ברייתא

2.

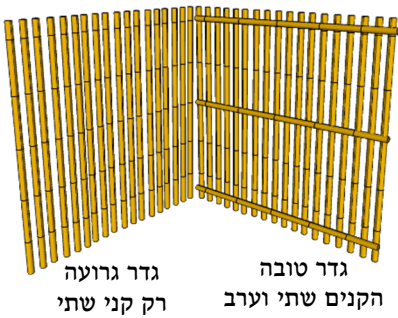
תל המתלקט, שניתן לחקוק ממנו דיומד

1.

תל המתלקט, בשיפוע של גובה 10 טפחים 4 אמות אורך. אינו תל המתלקט, בשיפוע של גובה 10 טפחים יותר מ 4 אמות נחשב כחלק מהקרקע

חיצת הקנים לדיומד ניט ע"ב "בעא מיניה" - כ ע"א "גוונני גדר"

הספק הרביעי שאביי שואל: האם גדר גרועה (קנים שנעוצים בקרקע, העשויים כשתי ללא ערב) יכולה להיחשב כדיומד? אומנם צורת הגדר כצורת הדיומד, אך הגדר קנים היא מחיצה גרועה. רבה מנסה להוכיח את תשובתו מברייתא. לאחר מכן הגמרא מביאה גירסה נוספת של הדיומן, שאביי שאל מהו דין "גודריתא" (סבך של קנים שצומח מתוך "קנה שורש" - קנה ארוך שמתוכו צומחים קנים, כך שיש כמין מחיצה של שתי וערב אחד. ע"פ פירושו של ד"ר רענן) ורבא מנסה להוכיח מהברייתא.

ברייתא

היה שם אילן (שנחלק ונחלק) או גדר (אבנים, שלא נעשתה לשם דיומד) או חיצת הקנים - נידון משום דיומד.

אביי לרבא: האם גודריתא נחשבת כדיומד?

אביי לרבא: מחיצת קנים שעומדים בצורת דיומד, והמרחק בין הקנים פחות משלושה טפחים, האם זה נחשב מחיצה גרועה (כיוון שהקנים עומדים כשתי בלי ערב) או שאפשר להחשיבה כדיומד?

רבה: בברייתא נאמר ש"חיצת הקנים" נידונת כדיומד, משמע שגודריתא נחשבת כדיומד.

רבה: בברייתא נאמר ש"חיצת הקנים" נידונת כדיומד, משמע שמחיצת קנים נחשבת כדיומד.

"חיצת הקנים" הינה קנים שעומדים במרחק של פחות משלושה טפחים אחד מהשני (מחיצה גמורה) ומהברייתא לא ניתן להוכיח לדינו של גודריתא.

אין הכוונה בברייתא ל"חיצת הקנים" במחיצת קנים, אלא בגודריתא (קנים מחוברים בעץ אחד בתחתיתו ולמעלה הקנים מתפרשים שיש במחיצה קני שתי וערב אחד, אך מחיצה גרועה כמחיצת קנים אינה נחשבת כלל מחיצה).

אם "חיצת הקנים" הכוונה למחיצה של קנים, הרי זה כמו "גדר" - ולא תיתכן כפילות בדברי התנא בברייתא?

אם "חיצת הקנים" הכוונה לגודריתא, הרי זה כמו "אילן" - ולא תיתכן כפילות בדברי התנא בברייתא?

אם נחזור להעמדה הראשונית ש"חיצת הקנים" הכוונה לגודריתא, הרי זה כמו "אילן" - לכן מוכרחים להעמיד בברייתא שישנה כפילות והיא מונה שני סוגי אילן (אילן ממש שנחלק ונחלק לדיומד וגודריתא שבסיסו כאילן). כך גם ניתן להעמיד בברייתא שישנם שני סוגי גדרות, וממילא אם בברייתא מחיצת קני שתי נחשבת כדיומד - בוודאי שגודריתא נחשב כדיומד. אך לא ניתן להוכיח כיצד להעמיד את הברייתא (ושאלת אביי לא נפתרה).

אם נחזור להעמדה הראשונית ש"חיצת הקנים" הכוונה לקנים במרחק של פחות משלושה טפחים, הרי זה כמו "גדר" - לכן מוכרחים להעמיד בברייתא שישנה כפילות והיא מונה שני סוגי גדרות (מקנים ואבנים). כך גם ניתן להעמיד בברייתא שיש שני סוגי אילן (אילן ממש שנחלק ונחלק לדיומד וגודריתא שבסיסו כאילן). ממילא הברייתא התירה רק מחיצה שיש בה שתי וערב, אך מחיצת קנים עם שתי בלבד - לא. אך מכיוון שניתן להעמיד כך וניתן להעמיד כך - לא ניתן להוכיח מהברייתא (ושאלת אביי לא נפתרה).

רמת סוגי הדיומדין:

1. מחיצה של שתי וערב (גדר אבנים, אילן שנחלק ונחלק).
2. מחיצה של שתי וערב אחד (גודריתא).
3. מחיצה של שתי בלבד (מחיצת קנים).

בפירוש הברייתא "חיצת הקנים" אפשר להעמיד שהכוונה ל:

- א. סוג של אילן (שבב טפחים צמוד לאדמה הוא אחד) אזי דינו כ"אילן".
- ב. סוג של גדר (קנים צמודים) אזי דינו כ"גדר".

חצר שפתוחה לפסי ביראות נכ ע"א "בעא מיניה"- "דהדרן וערבין"

מדין תורה ניתן לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד אחרת, אך שלמה המלך גזר לאסור טלטול בין הרשויות היחיד בבעלות אנשים שונים (רשות שיש לה דיורין), מחשש שיטעו לטלטל בין רשות היחיד לרשות הרבים (רש"י כא ע"ב ד"ה "שלמה"). מאותה סיבה אסור לטלטל בין רשות היחיד למבוי (שנחשב כרשות היחיד), אלא אם כן נעשה "עירוב חצרות" וכל המבוי יחד עם החצרות שפתוחות אליו נחשבות כרשות היחיד בבעלות אחת. שאלתו החמישית של אביי: האם ניתן לטלטל בין החצר לבין פסי ביראות? מחד, בפסי ביראות יש רשות לכל עולי הרגלים לטלטל ונחשב כרשות שיש לה דיורין, מצד שני, כניסת העולים היא ארעית לכן הימצאותם אינה נחשבת כ"דיורין".

אביי לרבה: בחצר שפתוחה לפסי ביראות, מותר לטלטל ביניהם? (האם נחשבים עולי הרגלים כ"דיירים" בפסי ביראות וממילא אוסרים את הטלטול בין שתי רשויות היחיד).

רבה: מותר, שלא נחשבת דליית המים מהבאר של עולי הרגלים כשימוש של "דיורין", ולדידו של בעל רשות היחיד אין מי שיאסור עליו לעבור בין שתי רשויות היחיד שלו.

אביי לרבה: בשתי חצרות שפתוחות לפסי ביראות, מותר לטלטל ביניהם? (האם כיוון שישנן שתי חצרות שפתוחות לפסי ביראות שני הבתים דולים באופן קבוע מהבאר וממילא הופכים גם את פסי הביראות כרשות שיש בה שני דיירים שאוסרים זה על זה, או כיוון שהשאיבה נעשית במקום פתוח לרבים היא איננה נחשבת כפעילות שמחשיבה את בעלי הבתים כדיירים בה. ריטב"א).

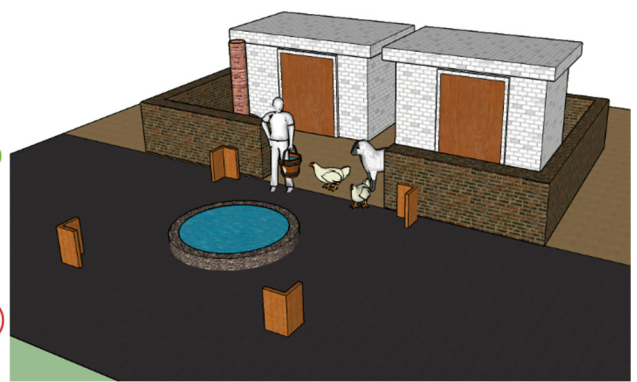
רבה: אסור, אף שמצד הדין מותר גזרו חכמים לאסור (הטעם יתבאר בידי רב הונא, להלן).

רב הונא: רבה אסר אפילו אם שני בעלי הבתים עשו 'עירוב חצרות' ביניהם ונחשבות שתי החצרות כחצר אחת (ודינה היה צריך להיות כדין הראשון להיות), גזירה שמא הרואים את הטלטול בין החצרות לפסים יחשבו שעירוב בין חצרות לפסים מועיל להתיר לטלטל, ואין הדבר כן, אלא השיתוף של שתי החצרות עצמן (חכמים תיקנו 'עירוב חצרות' רק במבוי סתום שאורכו גדול מרוחבו, ולא מועיל עירוב שהושם בתוך פסי ביראות).

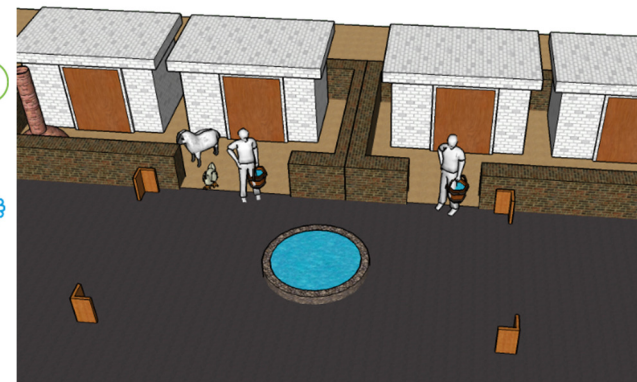
אביי לרבה: הברייתא מסייעת לשיטתך, שנאמר בה שאם עירבו החצרות ביניהן - מותר לטלטל לפסי ביראות (רבה הכיר את הברייתא ולמרות זאת שאל מה הדין, כי לא ידע האם הברייתא מוסמכת. ריטב"א).

הברייתא קשה לשיטת רב הונא שאסר טלטול, אפילו אם עירבו?

רב הונא יכול להעמיד שבברייתא מדובר על שתי חצרות שביניהן נפרצה פירצה גדולה בצד הסמוך לפסי ביראות, ולכן כל הרואים יודעים שזו חצר אחת ולכן אף אם יראו טלטול בין החצר לפסים לא יבואו לטעות (בשימת 'עירוב חצרות' בתוך פסי הביראות).

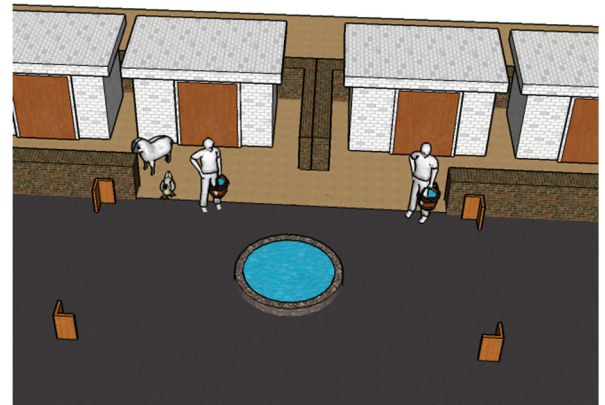

חצר שפתוחה לפסי ביראות

שתי חצרות שפתוחה לפסי ביראות

ברייתא
חצר שראשה אחד נכנס לבין הפסין מותר לטלטל מתוכה לבין הפסין ומבין הפסין לתוכה אבל שתים אסור.

שתי חצרות שפתוחה לפסי ביראות, שהחיבור בין החצרות פרוץ ונראים החצרות כאחד

בור שייבשו מימיו וחזרו מימיו בשבת [כ ע"א "בעא מיניה"- "אמזיד איתמר"]

שאלתו השישית של אביי: האם בור שייבשו מימיו בשבת ניתן להמשיך לטלטל בין פסי הביראות כרשות היחיד?
כמהשך לכך שאל רבין את אביי: מה דין פסי הביראות אם בשבת התמלא הבור היבש בגשם?

? אביי לרבה: בור שייבשו מימיו באמצע השבת, האם מותר להמשיך לטלטל בין פסי הביראות כרשות היחיד כיוון שהותרה – הותרה, או ההיתר נועד רק לשאיבת המים, וכעת שבטלה הסיבה אסור לטלטל?

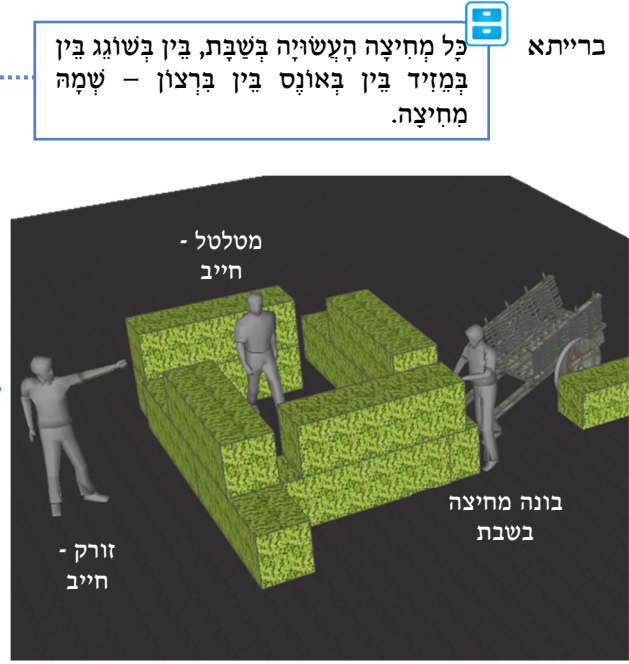
✓ רבה: כל הדיומדין נעשו בשביל שאיבת המים, ומאחר שמים אין כאן – מחיצה אין כאן, ואסור לטלטל.

? רבין: יבשו המים בשבת (והדיומדין היו מותרים בכניסת השבת וכעת הם אסורים, כדלעיל) וירדו גשמים והבור התמלא במים, האם כעת ניתן שוב לטלטל בין פסי הביראות? (האם חזרו הפסים להיתרם הראשון, או כיוון שנאסרו - נאסרו).

✓ אביי: שאלתי את רבה בעניין, והוא אמר לי שאם באו מים בשבת מותר לטלטל כיוון שישנם דיומדין סביב הבור, כנאמר בברייתא שגם מחיצה שנעשתה בשבת נחשבת מחיצה (והדיומדין "נעשו" בשבת בגין ירידת הגשמים).

? רב נחמן השיג על הברייתא שמחיצה העשויה בשבת נחשבת כ"מחיצה" רק לחומרא. דהיינו, חכמים החמירו להחשיבה כמחיצה דווקא על הזורק לתוכה מתוך רשות הרבים, אבל אסור לטלטל בה?

✓ רב נחמן אמר את דבריו להחמיר דווקא כשהמחיצה נעשתה בשבת במזיד, אך מחיצה שנעשתה בשבת בשוגג, וכ"ש שנעשתה ממילא (כפי הדין בדיומדין שבשבת התמלא הבור מים וחזרו הדיומדין לתפקידם כמחיצה) – נחשבת מחיצה ומותרת בטלטול.

מחיצה שנבנתה במזיד בשבת, לרב נחמן גזרו חכמים לחומרא, העומד בתוך רשות היחיד אינו יכול לטלטל 4 אמות, כיוון שזו רשות הרבים, ואף הזורק מרשות הרבים יהיה חייב לחומרא כזורק מרשות הרבים לרשות היחיד